

**Pleidooi voor een maatschappelijke stresstest:
een weerbare samenleving vraagt weerbare ondernemingen**

**op-ed- Verder met Nederland
juni 2020**

Vanaf het begin van de laatste globaliseringsgolf – grofweg sinds 1990 – is de wereld in toenemende mate geïntegreerd geraakt. We leven in een sterk geglobaliseerde wereld, gebaseerd op 'just-in-time' ketens, extreme vormen van specialisatie, fastfood/fastfashion gericht op korte termijn consumentenpatronen en natuurlijk het daarbij horende 'shareholder' model, wat vooral op korte termijn rendement en op (speculatieve) winsten gericht is. Globale geldtransacties kwamen daarbij voor een belangrijk deel los te staan van de 'reële' economie. Positief effect: armoede is op wereldschaal met honderden miljoenen mensen afgenomen; levensverwachting van vele mensen toegenomen. Negatief effect: het systeem werd kwetsbaarder en minder bestuurbaar. Een paar in het oog lopende gevolgen: race to the bottom op terrein van belastingen en arbeidswetgeving, steeds moeizamere 'deals' rondom milieu op wereldschaal, toenemende conflicten tussen VS (afglijdende wereldmacht) en China (opkomende wereldmacht), grotere inkomensongelijkheid in de wereld.

Al eerder aangekondigde crises

Belangrijkste effect: een wereldwijde 'crisis' vormt slechts de tijdelijke uiting van een groot aantal onderhuidse crises, die voor de eerlijke observant – die niet met de rug naar de werkelijkheid staat – zich al eerder aangekondigd hadden. De spreekwoordelijke 'veenbrand'. Zo werd de financiële crisis van 2007-2008 voorafgegaan door enkele honderden (kleinere) financiële crises en kan de huidige uitbraak van Corona – en vooral de moeizame manier waarop we daar mee omgaan – niet als een verrassing gelden, omdat vele bijna-pandemieën daaraan vooraf gegaan zijn: sars, mers, ebola, de mexicaanse griep. Systeemcrises zijn niet op te lossen met de strategieën en de denkkaders die de vorige crises veroorzaakt hebben.. De financiële crisis is nooit echt opgelost – getuige de toegenomen schuldenlast anno 2019 in vergelijking met 2008. De gezondheids crisis zal het financiële gat waarin we onzelf gemanoeuvreerd hebben zelfs alleen maar verergeren.

Volgens schattingen van de werelddbank staan momenteel ten minste 50 miljoen mensen door de coronacrisis op het punt om weer terug te vallen in extreme armoede – de eerste afname in wereldwijde armoede sinds 1998. Het wereldvoedselprogramma van de Verenigde Naties schat in dat meer dan een kwart miljard mensen tegen het einde van 2020 met acute honger zal worden geconfronteerd. De effecten van de volgende (klimaatcrisis) hebben we dan nog niet eens

meegenomen. Ons eigen onderzoek laat zien dat de lijst van 'risico's' die grote ondernemingen in hun jaarverslagen opnemen de afgelopen decennia twee keer zo lang is geworden.

Dat laatste inzicht biedt echter ook direct een aanknopingspunt: het besef dat het lastig is zaken te doen in een 'falend systeem' hangt al heel lang boven 'de markt' – tenminste bij een deel van het bedrijfsleven. Soms expliciet, vaak impliciet geuit. De steun voor de in 2015 afgekondigde duurzame doelen van de VN (SDGs) door vele ondernemingen is daarbij uiting van een diep gevoelde behoefte om – gezamenlijk - aan een 'nieuwe' meer duurzame economie te werken. Als dit gekoppeld is aan een adequate analyse van de eigen rol in het systeemfalen, dan vormt dit een prima uitgangspunt om op door te pakken. Juist nu.

Een maatschappelijke stresstest

Het checken van dat bewustzijn lijkt de beste manier om deze crisis ook effectief en toekomstgericht aan te grijpen – en niet dezelfde fouten te maken als bij de financiële crisis. Ik pleit daarom voor een maatschappelijke 'stresstest' voor ondernemingen. Na afloop van de financiële crisis, is voor de banken al zo'n stresstest ingevoerd. Maar deze is relatief bescheiden en enig effectief geweest om echte systeemverandering door te voeren. . De maatschappelijke stresstest zal fundamenteel anders moeten zijn. Kernvraag; hoe 'weerbaar' willen ondernemers zijn en welke initiatieven stellen zij daarbij zelf voor? We weten inmiddels uit onderzoek dat ondernemingen (of brancheorganisaties van MKBers) die al eerder bewust zijn geweest dat het figerende systeem faalt, ook vaak beter crises doorstaan, niet in de laatste plaats omdat ze al eerder stappen hebben ondernomen om hun eigen onderneming 'weerbaarder' en duurzamer te maken. Ze zijn lid geworden van een platform of hebben zich spontaan aangesloten bij initiatieven zoals de duurzame doelen van de VN. De stresstest documenteert dit en stimuleert ondernemingen ook met reële voorstellen te komen hoe een 'weerbare samenleving' er uit zou moeten zien. Welk 'sociaal contract' stellen zij daarbij voor en welke 'nieuwe groene deal' staat hen concreet voor ogen? De belangrijkste stakeholder voor deze stresstest zijn echter niet de pensioenfondsen, zoals die eerder voorgesteld zijn. Wat mij betreft zijn dat de millennials en generatie-Z. Zij kunnen het beste beoordelen of ondernemingen van zins zijn 'toekomstbestendig' te denken. Dat is namelijk hun toekomst. Hoe dat te organiseren? In samenwerking met die ondernemingen die voorop willen lopen. Samen komen we dan de crisis wel door. Met een toekomstperspectief wat van onderop gedeeld wordt en wat richting kan geven aan korte termijn (crisis)maatregelen.

Rob van Tulder, hoogleraar International Business, RSM Erasmus Universiteit; oprichter vakgroep Business-Society Management en academisch directeur van Partnerships Resource Centre. Samen met Duurzaambedrijfsleven heeft hij een 'Better Business Scan' ontwikkeld, welke door iedere ambitieus weerbare onderneming kan worden gebruikt om de strategie verder uit te werken. Contact: www.robvantulder.nl